

זו [א] להפך בזכותו. דעת הסמ"ע (סק"ה) דאין בזמנינו דין ת"ח לזה כמו גבי ליטרא דדהבא. ולא כן נראה מהב"ח (סעיף ז) וכנה"ג (הגה"ט אות ג), וכ"כ בתשובת שו"ת יעקב ס' קמ"ד. וכן נראה, דנשלמה בליטרא דדהבא נאמר

ח יש בידו פסק דין שחבירו חייב לו אם הלה נאמן לומר פרעתי בסימן ל"ט סעיף י'.

סימן ז

איוה דין דנין תחילה ודין דין מרומה

ובו ח"ס

א צריך הדיין שיקדים לדון הדין (א) שבא לפניו תחילה אבל צריך להקדים דין של תלמיד חכם אפילו בא לבסוף וכן מצוה עליו (ב) [א] להפך בזכותו מה שיכול. הגה: ואם התלמיד חכם נעצמו לפני הדיינים (ג) אפילו פתחו כבר דין אחר דנין אותו מחלה שלא יבטל מלמודו (ב) אלא אם קרובו נא לדין אם פתחו דין אחר אין צריכים לפסוק

(ירושלמי ז"ק פ"ח ה"ו והוצא בעור סו"ס א) המצייץ זקן והיינו מומחה לרבים כדכתיב זקני עדה, וזה צעזעונותינו הרבים אינו צוה"ל, אלא צורבא מדרבנן שפירשו (רש"י מענין ד. ד"ה צורבא) בחור חריף, אנשים כאלה תימי לן שכיחים אף בזמנינו, וצגמרא (שם קט). אמרינן להפך צוכות צורבא מדרבנן, ולא מזכר צוכות זקן. וצ"ו להשפיל כבוד תורה ולומדיה, ואדרבה כדור יחוס צעזעונותינו הרבים חובה עלינו לסלק ולרומם הוגי תורה ולעשות

חזוק ביותר, כי מאז אשר חדלנו לחלוק יקר וכבוד ללומדי תורה לשמה כראוי, מאז פסקו הוגי דת ה' על צוריה, ומיפוק תורה כי אין משען ומשענה, ומשענו כל אפי שזיס כעס כהן. ולכן יותר יש להתאמץ צוה וכל דכוותיה. ואעפ"י שאין ראיה [לדבר], וזכר לדבר מתשובת מהר"ק סימן כ"ה דכתב דראוי להפך צוכותא לצורבא מדרבנן, והיה צומנו.

[ב] אב"א קרובו וכו'. מקור דין זה מריטב"א (כמוצא קו). שהקשה צהא לאמרינן צשצעות (ג). דשלה רב יוסף לרב נחמן עולא חצרינו עמיתי צחורה, וקאמרינן למה נ"מ שלה

ליה [ומשני] לאקדומיה. והקשה הא צפרק שני דייני (כמוצא שס) אמרינן דרב נחמן אקדים דיניה דהאי גברא כי חשז היותו קרובו דרב ענן ואיחס טענות של כנגדו, ולכן לא אשמעו אליהו ז"ל חו עס רב ענן, ע"ש. ומיך דתלמיד חכם נעצמו יש להקדים דינו, ואין כאן חשש סתימת טענה, דהכל יודעים דראוי לקדם דינו צשציל התורה, אלא קרובו לא דיש לחוש לסתימת טענה שנגדו כעובדא הנ"ל. וכחצ לדעת מורי הרב [הרא"ה] דתלמיד חכם אף דפתחו צדינא אחריו יש להקדימו משום ציטול תורה, אלא קרוב דוקא צדלא פתחו, ע"ש. וחפס הרמ"א דעת רבו של הריטב"א לעיקר ופסקו צהגהה.

ואולם הב"ח (ס"א) וכן הכנה"ג (הגנ"י אות א) תפסו על הרמ"א דס"ל הכי, דהא לפי רבו של הריטב"א דאף צקרוב יש להקדים עדיין קושית הריטב"א צמקומו, וגם מנ"ל לרבו של ריטב"א הך חילוק דמנין ליה הראיה, ולכן דעתם דאף רבו של הריטב"א לא אמרו אלא צס"ד לפי טעמותו של רב נחמן צהך דכתובות, אלא צאמת מודה לדינא של ריטב"א דאין משפט קדימה לקרובו של ת"ח, ע"ש שהאריכו, וכן התשובה שו"ת יעקב צסימן קמ"ד הסכים לדעתם, וכחצ דנוסחא מוטעת היה לרמ"א צצ"י דפוס קראק, ע"ש.

משפט יהונתן

ע"ט ב', או בששכח כמש"כ בס"י שעה ס"ה, ע"כ. וביאור דבריו דמצינו שישבע כמה הוציא ויטול, במוציא הוצאות על נכסי אשתו ולא אכל, דישבע כמה הוציא ויטול, מדין יורד ברשות, או כשיש שבח. אבל הכא שהוציא שלא ברשות ואין כאן שבח לא אמרינן דישבע כמה הוציא ויטול, אלא דוקא שיביא ראיות ויברר דבריו, ודו"ק. וע"ע מש"כ בעיקר קושי רבינו בשער המשפט (סק"ד) ובאבני חושן (סק"ז) ובאולם המשפט כאן, יע"ש.

1. ע"י מה שהביא רבינו להלן (ס"י כח באורים סק"ב) ד' הרמ"א בתשו' (ס"י מד) לענין ת"ח שבא להעיד דהבע"ד עצמו יכול להזכירו, וכ' הרמ"א שם דכמו לענין ליטרא דדהבא אמרינן דאין דין ת"ח בזמנינו, ה"נ לענין הדין המבורר שם לגבי להזכיר לעד, וכ' ע"ז רבינו שם דאף שיש לפקפק לפמ"ש"כ כאן לחלק בין מקום שנאמר זקן כההיא דליטרא דדהבא, למקום שנאמר צורבא מדרבנן, מ"מ כבר הורה הרמ"א ומי יחלוק עליו בלי ראיה מבוררת, יע"ש. אכן צ"ל בזה שאין העניינים שוים. ומוכח כן מד' הרמ"א

דאין אומרים שישבע, ולכן כ' ליישב הקושי דהא בב"ק (דף סב). בע"י בגמ' אי עשו תקנת גזול במסור או לא משום דהוי גרמי ועלתה בתיקו, ונפסק להלן (ס"י שפח ס"ז) דמספק אין מוציאין ממון ע"י תקנת גזול, ומעתה שפיר פסק הרא"ש דהכא בסרבן צריך לברר, ובלא"ה מפסיד, ואין מוציאין ממון ע"י שבועת התובע, ע"ש. וע"י גם כנחל יצחק כאן שכתב מעצמו חילוק זה, ע"ש. רצ"ע שלא זכר כן מד' המשובב. אמנם גם ת"י זה צ"ע, דמלשון הרמ"א שהוא מתשו' הרא"ש משמע דאי"ז מדין ספק אלא מתורת ודאי, דהא יהיה בזה נפ"מ לדינא לענין תפיסה, דלשי' הרמב"ם דמהני תפיסה בספיקא דדינא ה"נ יועיל כאן תפיסה, ואולי י"ל דהרמ"א שהביא דין זה אזיל לשיטתו ביור"ד (ס"י שטו ס"א) דס"ל דל"מ תפיסה בספיקא דדינא, ודו"ק. אכן עכ"פ מד' המשובב והנח"י מבואר דס"ל דגם היכא דא"א לברר ל"א דישבע ויטול ומפסיד, ודלא כרבינו והנחיה"מ. ובאמת כן מוכח מביאור הגר"א כאן (סק"ב"ב ד"ה אין) שכו' בזה"ל, דלא אמרינן שישבע אלא כשהוציא ברשות כתובות

(ד) צריכין לדון אותו וכו'. עיין תומים (שם) שהעליתי דיש לדיין לומר לבד"ד הטעם למה מקדים הדין, כדי שלא יהיה לו תלונה על הדיין, ע"ש.

(ה) דין היתום לדין האלמנה. דכתיב ראשון בקרא (ישעיה א יז) שפטו יתום ריבו אלמנה, סמ"ע (סק"ו).

(ו) ודין האלמנה קודם לדין ת"ח. ומכל שכן דהיתום קודם לת"ח. ועיין תומים (סק"ג)

מש"כ בזה ליישב דלא תקשי לרמב"ם מגמ', וגם למה השמיט הך דין דיש להקדים קרובו של ת"ח. ועיין בתשובת חות יאיר סי' קכ"ד דנחלקו אם כל הקדימות שייכים אף אם הנתבע ת"ח

להקדימו אפילו בפתחו, ולכך נסתם טעמיה שכנגדו, כי ראה כי רב נחמן נושא לו פנים נגד הדין, ומ"מ לא טוב עשה רב ענן שנתן מקום טעום בדבריו שיחשוב רב נחמן דהוא קרובו, ועל כל פנים יקדימו בלא פתחו כדינא, וזהו נגד הדין ויאל משפט מעוקל, ולכך נענש וא"ש.

ואי קשה עדיין מנ"ל דגם בפתחו מקדימין לת"ח, דלמא חד דינא אית ליה לת"ח עם קרובו, ורב נחמן דהקדים לקרוב של ת"ח בפתחו הא באמת שלא כדין עשה, והך דשטות דלמרינן לאקדומי, היינו בלא פתחו, ויש לומר דשם בשטות אמרינן שלא רב יוסף לרב נחמן עולא ברביה דרב עילאי חבירי עמימי בתורה וכו' לאקדומי, וקשה לו יהיה דאינו ת"ח כלל, הא בר ת"ח הוא כדלמרינן בר רב עילאי וכו', הרי דאמר רב, והיינו ת"ח, וא"כ לו משפט קדימה מן ת"ח דאנא דהרי הוא קרובו, ומי לנו קרוב ביותר מכן לאב, ומה נורך לשלוח לו דעמימי הוא בתורה². אלא ודאי דיש הבדל, דבת"ח עצמו מקדימין ליה ביותר אפילו בפתחו ליה כדינא, משא"כ בקרוב לת"ח, ולכך שלא ליה עמימי הוא בתורה וא"ש.

ולדברי הריטב"א קשה כנ"ל מה פשעו של רב ענן כיון דאין לקרוב משפט קדימה כלל. ודוחק לומר דחשד רב נחמן הואיל ושלח ליה רב ענן דון להאי גברא, מה טיבו של שליחות הזה בלא"ה ידוע, והלא רב נחמן היה דיין קבוע לדון כל דברי ריבות בין איש לרעה, אלא ודאי דכוונתו להקדימו היחוד קרוב, ועשה אותו רב נחמן לקיים דברי דרב ענן ומצלי לעצור פיו, וקסמן אמילתא דרב ענן ודוחק. ולכן הואיל ודברי ריטב"א דחוקים, ודברי רבו מבוארים היטב כמש"כ, דברי הרב ודברי תלמיד לדברי הרב שומעין. ודגה יש להבין מה קשיא ליה לריטב"א ויתר מפורשים מהא דפרק שני דייני גזרות דאיסחוס טענתא, דלמא חסם בשביל כך היה, כי ידע הבד"ד האמת דאין זה קרובו של רב ענן, ומ"מ ראה כי רב נחמן נשא לו פנים להקדים דינו ובשביל כך נסתם טענתו. ועיין בתשובת חות יאיר סימן הנ"ל (סי' כא וכג). ונ"ל דחובה על הדיין כשמקדים דינו לומר לבד"ד הטעם למה עושה כך, לסלק התלונה לומר עליו שמעוות הדין, וא"כ יפה הקשו אילו ידע הבד"ד שאין זה קרובו דרב ענן, כשאומר להם רב נחמן הטעם היה לו לומר לו ולהאילו מספק ולומר טועה אתה שאין זה קרובו, ואי דגם הבד"ד חשד דהוא קרובו של רב ענן יפה הקשו א"כ אין כאן חשש סתירת טענות כלל.

[ג] מקדימים דין היתום וכו' לדין ת"ח. הקשה הכסף משנה (פכ"א מסנהדרין ה"ו) וכן הדרכי משה (אות א) דהא רב נחמן (כמונת קה:) הקדים קרובו של ת"ח ליחוס, ומכל שכן דהדין להקדים דינו של ת"ח בעצמו. ותיירו המפורשים וכן הלח"מ (שם) דזהו היה הטעם שהיה נסתם טענת הבד"ד, כי ראה רב נחמן נושא פנים להקדים לדין יחוס שלא כדת. (וגם בזה נ"ל כמש"כ (לעיל סק"ז) דהיה רב נחמן מודיע לבד"ד טעם ההקדמה משום דהוא קרובו דרב ענן וכמש"כ (לעיל בריטב"א). אך לפ"ז אין ראיה לדינו של הריטב"א ורבו, דנ"ל אף בפתחו ליה דינו מקדימים, רק שם נסתם טענתו מטעם אחר, הואיל והקדימו ליחוס, וא"כ קשה על הרמ"א דהבא הך חילוק דריטב"א בין פתחו ללא פתחו, וכאן הניח בסתם דברי הרמב"ם (שם) מצלי הגהה כלל. ואפשר לומר תירוצו אחר דברי הרמב"ם, דס"ל לרמב"ם ודאי כשיש צ"ד אחד צעיר וצא"ח היחוס ות"ח, אז ליחוס [יש] דין קדימה, ועשה דיחוס אלס מעשה דת"ח, ות"ח חייב למחול נגד היחוס, דלא שייך ביה מחילה, אבל כשיש שני צדי דינים צעירים, וצ"ח דין אחד פקולים מחמת קורבא לת"ח, פשיטא דיש להצ"ד השני להיזקק לדינו של ת"ח, והיחוס ילך לבד"ד השני ומתקיימים שני עשה נשוא, כי היחוס הולך לבד"ד זה, והת"ח לבד"ד אחר, ולכך צעזעא דפרק שני דייני גזרות דהא היה רב ענן דיין קבוע, ומתחילה

משפט יהונתן

דנוהג אף בזה"ו. ומתבאר מכ"ז שאין העניינים שווים. ובעיקר דין זה בנידון דהכא, ע"י בפתי תשובה אות א' מה שהאריך, ובמאזנים למשפט (סק"א) ובאורח משפט, יעו"ש.

2. בנתיב"מ (סק"א) כתב ליישב קושי' רבינו שהרי היה אביו ת"ח, די"ל

גופא, דיעו' עוד בתשו' שם (סי' נב) שהביא למעשה הדין המבואר במו"ק (דף יז). דצורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה, וכן הביא עוד בתשו' (סימן י) הדין המבואר בכ"ב (דף כב). אי צורבא מרבנן נקיט ליה שוקא, וכן בנדרים (דף נח). צורבא מרבנן אנא שרי לי תגראי ברישא, יעו"ש. והביא כ"ז שם

נא לפני רב ענן לדון, רק הואיל ופסלנו הלך לפני רב נחמן, ורב נחמן חשב כי הוא קרוצו, וא"כ אקדימה מקמיה יתום, ויתום ילך למשפט לפני רב ענן, וקיים ירא שמים יוצא ידי שניהם, וא"ש. אך לפי"ז נ"ל לשיטת הרמ"א דהך דיתום קודם לת"ת, לא למדו הרמז"ס מהך דעונדא דרב ענן ורב נחמן, רק ממקום אחר, דהא כאן נריך לומר דסמימת טענתו לא היה נשצל כך דהא שלא היה ליתום לנ"ד אחר.

ובדברי יתח נמי דהשמיט הרמז"ס הך דינא דקרוצו

של ת"ת יש לו משפט קדימה, משום דס"ל דהוא דין טעות של רב נחמן כדעת הריטב"א הנ"ל וכמש"כ לעיל, והא דאקדימה ליתום לק"מ כמש"כ ששלחו לנ"ד אחר. עוד אפשר לומר דהרמז"ס ס"ל אף דשניהם עשה, דיתום ודלמדי חכם, מ"מ על הת"ת למחול נגד היתום, וזהו מדת ת"ת נוחי דעת להקדים אומללים ולחזק לצנות כושלים והיא כבודם ותפארתם, משא"כ היתום דלאו צר מחילה כמש"כ לעיל, אך זהו לת"ת עצמו, אבל לס"ד דקרוצו של ת"ת יש לו ג"כ קדימה משום כבוד החכם, א"כ לא שייך כאן מחילה, דת"ת אינו פה למחול [על] כבודו, והקרוצו אינו נגדר למחול כבוד קרוצו, ולכן יש לו משפט קדימה ליתום, ולכן רב נחמן דטעה כמש"כ הריטב"א, והוא דעת הרמז"ס כמש"כ, ומשכ דיש לקרוצו קדימה אף בזה יפה עשה שהקדימו ליתום כמש"כ, אבל כיון דלא קי"ל בזה כרב נחמן דאין

דין תלמוד חכם קודם לדין עם וארץ (ו) דין האשה קודם לדין האיש. אבל אינה קודמת לת"ת. דוקא אלמנה דאית ביה אלמנה לא תענון (שמות כב כא), אבל באשה דאינה אלמנה דאין ביה רק טעם דזילא לה, וזהו עשה דכבוד התורה ודאי עדיף, וכ"כ הב"ח (סעי' ב) ועיין כנה"ג (הגה"ט אות ו).

(ה) ידרוש בו ויחקור הרבה. וכן אם בא לפניו שטר ונראה שיש בו רמיה, ג"כ מחויב לדרוש ולחקור, אע"ג דקיי"ל (כתובות יח:) עדים שחתמו בשטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד, מ"מ בדין מרומה צריך דו"ח לברר האמת, מהרי"ק (שורש יז) וסמ"ע (סק"י).

(ט) ופ"מ אין דינו וכו'. עיין לקמן סי' ל' (בחומים סק"א) מש"כ בזה כי שם מקומו.

לקרוצו קדימה משום סמימת טענה, אף זהו להקדים ליתום, דת"ת מחויב למחול נגד יתום כמש"כ.

ועוד י"ל דהרמז"ס ספוקי מספקא צמה היה טעומא דרב נחמן, אי נשצל שהקדים ת"ת ליתום, או שהקדים אף קרוצו של ת"ת, ולזה צאמת אין קדימה, ולכן חשב להחמיר שלא יהיה ח"ו סמימת טענה נע"ד ונ"א משפט מעוקל, והשמיט דיש לקרוצו קדימה, וגם פסק להקדים ליתום לחוש לכל שני סבבות.

(ובאמת נראה דהרמז"ס דהשמיט הך דינא של קרוצו ת"ת, דס"ל דוקא ת"ת משום שלא יבטל מלמודו, ולא קרוצו או שלוחו, דהא בזה לא שייך ציטול תורה³). ואין לדבריו מהא דלמרינן נגדריס דף ס"ב (ע"א) דמנלן דת"ת שרו ליה תיגרא צרישא דכתיב (שמואל ב ח יח) וצני דוד כהנים היו מה כהן נוטל צראש אף ת"ת נוטל צראש, ומייתי עליו וקדשתו (ויקרא כא ח) לכל דבר שנקדשה לפתוח ראשון ולצרך ראשון וליטול מנה יפה ראשון, וקשה למה השמיט הך דסליק מיניה לפתוח דינו צראשון⁴, אלא ודאי דהעטרה לכהן

משפט יהונתן

מה שאמרו וקדשתו לכ"ד שבקדושה לפתוח ראשון וכו' וא"כ להתחיל בדין היינו לפתוח ראשון, ע"ש. וכ"כ לבאר בפתחי משפט (סק"א), ועי' ג"כ ברש"י בנדרים שם שכתב ולפתוח ראשון, בכל דבר כבוד, בין בתורה בין בישיבה, הוא ידבר בראש ע"כ. וכ"כ הרא"ש שם, שיהיה ראש המדברים בכל קיבוץ ע"ש. וא"כ ה"ה דאם יש קיבוץ בעלי דינים, דהכהן קודם, ע"ש. ובעיקר דין זה אם יש דין קדימה לכהן בדין משום וקדשתו, עי' בחקרי לב (חומ"מ ח"א סימן ח') שנטתפק בזה. וכי ע"ז והגם שנראה שגם לגבי זה יש לו זכות קדימה, אמנם הלב מהסס, איך לא כתב שום פוסק להשמיט דבר זה, עכ"ד. ואכן יעוי' בריטב"א מו"ק (דף כח:) שכתב להדיא דבכלל וקדשתו, הוי למישרי תגריה ברישא, ע"ש. ומבואר להדי' דיש דין קדימה בדין לכהן משום וקדשתו, ודלא כמו שמסיק רבינו כאן, וצ"ע. וכ"כ בעיני יעקב בנדרים ס"ב א' ובחכמת שלמה כאן, ועי' בנחל יצחק כאן מש"כ בארוכה ליישב קושי' רבינו למה השמיטו הפוסקים דין זה, וג"כ מסיק לדינא, דאדרכה מוכח מהתם דכהן אין לו דין קדימה לדונו תחילה רק ת"ת שאני, ומ"מ מן הראוי להקדים לכהן לדונו תחילה, יעו"ש. וראיתי לאאמור"ר זצ"ל בספרו (ח"כ סימן י') שכתב ליישב דמ"ע דוקדשתו הוי רק בדברים שאי"ב חסרו כ"ס לישראל.

דדוקא כשקרוצו הוא בחיים ואיכא כבוד קרוצו נאמר כן, אבל אחר מיתו לא שייך כבוד התורה, דאין סברא דכשיבוא אחד לדין נצטרך לחקור אחר יתוסו. ועיי"ש עוד מש"כ.

3. מבואר מדברי רבינו דס"ל דדין זה להקדים דינו של ת"ת אינו אלא בת"ת עצמו, אבל ע"י שלוחו או קרוצו ליתא להך דינא, כיון דבזה לא שייך טעמא דביטול תורה. ומבואר דדין קדימת ת"ת הוא משום ביטול תורה, אכן יעוי' בסמ"ע כאן (סק"ה) שלא הביא כלל טעם ביטול תורה אלא משום כבוד התורה בלבד. ולפי"ז יתכן באמת דאף ע"י שלוחו יש להקדימו משום כבוד התורה. ובאמת כ"כ להדי' הב"ח והבאר הגולה כאן דאף ע"י שלוחו יש דין קדימה, והוכיחו כן מהא דבשכרועות שם איתא הטעם לדין הקדמת דין ת"ת משום כבוד התורה, וע"כ טעם זה הוא משום קרוצו, דאי משום הת"ת עצמו תיפטר משום ביטול תורה. עוד כ' הב"ח טעם נוסף דאף ע"י שלוחו יש לת"ת דין קדימה, דהא אינו גרוע מקרוצו של ת"ת שפסק הרמ"א להלן שיש להקדים דינו. ע"ש. וכן דעת הכנה"ג (הגה"ט אות ב), יעו"ש. וע"ע משנ"ת בהערה להלן בזה.

4. עי' בהגהות חכמת שלמה כאן שכתב ליישב דבאמת זה גופא כוונת הגמ' נוטל בראש, והיינו לענין דין, שיש לו דין קדימה בדין, והוא בכלל

יהיה דבר שבקדושה, ומה דבר שבקדושה יש בהקדמת דבר ריבית, ולכן השמיטו הגמרא, אבל למ"ח ילפינן על כל פנים שהיקש לדבר שבקדושה יש לו משפט קדימה, ולגבי ת"ח הוא הקדמת משפט דבר שבקדושה שלא יבטל מלמודו.

ובדברי יוחא הרמז"ס דקמרא דייני נפשות שאם אמר בחד ליה וקדשמו דאורייתא כמש"כ צה"ל כלי מקדש (פ"ד ה"א), למה השמיט הך דכהן קודם

משפט יהונתן

עיקר דבריו מהא דאיתא בגיטין שם וליטול מנה יפה ראשון, ופירש"י אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר, לאחר שיחלקו בשות, אומר לו ברור וטול איזה שתצא, וכ"כ התוריד והר"ן והרא"ש שם, ומה דבר שבקדושה איכא בזה. אכן יעו' בתוס' בגיטין שם ד"ה וליטול שפירשו דמירי במעשר עני או בצדקה, ועי' רש"י בנדרים שפירש כשחולק עם אחיו הכהנים. ועי' בחידושי באר שבע הוריות (דף יב:) ובנחל אשכול ע"ס האשכול (הל' נט"י סי' כא אות ה). ולכארי נראה מדבריהם כד' רבינו דהיינו דוקא גבי דבר שבקדושה. ובד' רש"י בגיטין הנ"ל שכתב אם בא לחלוק עם ישראל וכו', ולכארי הא ל"ה דבר שבקדושה וכנ"ל, יעו' במהר"ם שיף שם שכתב, וליטול מנה יפה אינו נכלל בכל דבר שבקדושה עכ"ד. ועי' להפמ"ג אר"ח (משכ"ז ר"ס קלה) שכתב וקדשמו לכל דבר שבקדושה, וקדושה מנה יפה, מעשר עני וצדקה, עי' תוס' גיטין וליטול וכו', ומש"כ בסעודה איני יודע מהו קדושה, ואפשר סעודת מצוה חבירים, עכ"ד. ועי' גם בחידושי אגדות למהרש"א בנדרים (דף סב:) שכתב ע"ד רש"י שם שחולק עם אחיו הכהנים בלחם הפנים וז"ל, פי' הת"ח שבכהנים, וכהן דקרא וקדשמו מיירי נמי בת"ח הנקרא כהן וכו', אבל הרא"ש והר"ן פירשו כפשטיה, דנטול מנה יפה בחולק עם ישראל, ובכהן בעלמא איירי, ואפשר שרש"י דקדק לפרש כן מלישנא דקאמר לכל דבר שבקדושה, ובחולק עם ישראל, ליכא בדבר ההוא שחולק דבר קדושה, עכ"ל. ובעיקר הגידון הנ"ל נראה עוד, דהנה בשטמ"ק בנדרים שם כ' בתו"ד וז"ל, שת"ח דינו להיות ראשון לכל דבר שבקדושה, פירוש לכל דבר שהוא נראה מקודש, אם תקדימו לפתוח ראשון בדרשה, או בעצה, או לברך בסעודה, וליטול מנה יפה ראשון וכו' ובשלהי פ"ק דהוריות תניא נמי להחיותו ולפדותו מבית השבי ראשון, שגם בזה נראה גדול ומקודש וכו', עכ"ל. ומבואר מדבריו דלכל דבר קדושה, אין הפירוש שתכבדו ותקדשוהו, דוקא בדברים שיש בהם קדושה, אלא הביאור הוא שצריך לקדשו, והיינו בכ"ד שאם תקדימו הוא יראה גדול ומקודש ע"י זה, הרי אתה חייב להקדימו, ובוזה אתה מקדשו, וה"ג גבי ההיא דהוריות לענין להחיותו ולפדותו, דאף דאי"ז דבר שבקדושה, מ"מ ע"י שאתה מחיה ופודה אותו ראשון, הוא נראה גדול ומקודש, ע"ש. וכ"כ בפ"י הרא"ש בנדרים שם וז"ל, לכל דבר שבקדושה, בכל דבר שיראה גדול ומקודש, ע"ש. ובוזה ניחא נמי הא דליטול מנה יפה בסעודה, ואף דאינו דבר שבקדושה. אכן להנ"ל לקי"מ דכיון דעי' שמקדים הכהן לקבל ראשון, הריהו מגדלו ומקדשו, א"כ איכא בזה משום וקדשמו, וזה הביאור ג"כ בד' רש"י בגיטין שם שחולק עם ישראל, והיינו שגם בזה הוא נראה מקודש. וכ"כ מלשון הרמב"ם (פ"ד מכלי המקדש ה"א) ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם וכו' שנא' וקדשמו ע"כ. וכן בסה"מ (מ"ע ל"ב) וז"ל, שצונו לכבד זרע אהרן ולנשאים ולרוממם וכו' שנא' וקדשמו וכו' עכ"ל. ומבואר מכ"ז שזהו גדר דין וקדשמו, שיש להקדימו לכהן בכ"ד כדי להראות מעלתו וקדשמו. ומעתה פשוט הוא דמה"ט יש להקדימו ג"כ לדין.

6. רבינו נקט בדעת הרמב"ם דס"ל דדין וקדשמו הוא דאורייתא, ואמנם כן הוא פשוטו דברי הרמב"ם בהל' כלי המקדש שם שכתב ומ"ע היא להבדיל הכהנים ולקדשם, וכן הוא בסה"מ מ"ע ל"ב, וכן הביא בשו"ת הריב"ש (סימן צד) בדעת הרמב"ם. אכן יעו' בבי"ח יור"ד (סו"ס כח) שכתב דדעת הרמב"ם היא דהוי אסמכתא, ועיקר המצוה היא לקדשם ולהכינם לעבודה, אבל לנהוג כבוד הוי רק דרבנן, יעו"ש. ובאמת כן ס"ל להתוס' בחולין (דף פו. ד"ה וחייבו) והרא"ש שם (פ"ו סימן כ) דהוי אסמכתא בעלמא, יעו"ש. ועי' בירושלמי גיטין (פ"ה ה"ט) שנחלקו בזה רשב"י וריב"ל, יעו"ש.

כגון לכבדו ולהדרו ולהקדימו בכל מאי דאפשר, אבל במקום הפסד ממון, לא חייבה התורה בזה מצד וקדשמו, וכיו"ב מצינו בקידושין (דף לב:) לענין מצות מפני שיבה תקום, שהיא רק להדרו בכל מיני כבוד, אבל לא כשיש לו חסרון כס, יעו"ש. ומדויק כן בלשון רש"י בגיטין נט. בד"ה וליטול מנה יפה ראשון, אם בא לחלוק עם ישראל, ולאחר שחלקו בשות, אומר לו ברור וטול איזה שתצא, עכ"ל. הרי שהדגיש רש"י שחלקו בשות, ומשמע דאם לא היו שוים ואחד שוה יותר, ל"ש בזה מ"ע דוקדשמו, ובהוריות (דף יג.) תנן, כהן קודם ללווי, לוי לישראל וכו', ובגמ' שם א"י כהן קודם ללווי שנא' בני עמרם אהרן ומשה, ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים, ע"ש. ותמחו כבר אמאי לא ילפי' מקרא וקדשמו שכתוב בתורה, עי' בקרן אורה ומרומי שדה בהוריות שם, ובקור"ש ב"ב (אות רע"ז) מש"כ בזה. אכן להנ"ל אשה"ס, דבגיטין שם איירי בדברים שאי"ב חסרון כס, כגון לברך ראשון, ולפתוח ראשון, וכן ליטול מנה יפה ראשון, אכן בהגמ' בהוריות שם, איירי לענין להחיותו ולפדותו מבית השבי, ולהשיב אבידה, ובוזה הרי צריך להוציא ממון, או ליבטל ממלאכתו, וא"כ ליכא למילף כל הני מקרא דוקדשמו וכנ"ל, ועי' מייתי דמ"מ מד"ס יש גם בזה מצוה היכא שרוצה לפדות או להחיות, שיקדים כהן ללווי, ומעתה י"ל שפיר דלענין להקדימו לדין כיון שיש לפעמים הפסד ממון וביטול ממלאכה עי"ז, שוב ל"ש בזה מ"ע דוקדשמו, ולכן לא הביאו הפוסקים דין זה, יעו"ש. שור"ש שכ"כ ג"כ במאזנים למשפט (סק"ו), וכי ע"ז דמ"מ אם ידוע שאין הפסד ושניהם שוין בכל ענין יש להקדימו, ע"ש. ואולי יש ליישב בזה ג"כ ד' הריב"א במר"ק הנ"ל דלא יקשה לר' רבינו, ד"ל דמירי התם באופן שאין חס"כ. מיהו מד' רבינו נראה שעיקר סברתו היא משום דלענין דין אי"ז עטרה לכהן, להיות ראשון בדברי ריבית, ודו"ק. ועי' בהערה להלן.

5. מבואר מדבריו רבינו שני עניינים, א. דדין וקדשמו בכהן אינו אלא להקדימו בדבר שבקדושה, ולא בדברי חול, ולכן לענין להקדימו בדין ליתא להך דינא, ב. דהא דלגבי ת"ח נאמר דין קדימה בדין הוא מטעם ביטול תורה, ולגבי הוי הקדמת דין דבר שבקדושה. מיהו דבריו צ"ע טובא, דהא בגמ' בנדרים שם בעי' למילף שיש דין קדימה לת"ח בדין מכהן, ואי נימא כמש"כ דלכהן אין קדימה לענין דין, דזה לא נכלל בכלל וקדשמו, א"כ איך נילף דין ת"ח מכהן, שיש להקדימו לדין, והרי את הכהן עצמו אין צריך להקדים, ואי נימא כמש"כ רבינו דהגמ' סברה דבת"ח יש להקדימו משום ביטול תורה, א"כ מה ענין זה לכהן. ועוד מוכח שאי"ז הטעם מהא דדנו הפוסקים אם יש דין ת"ח בזמנינו לענין להקדימו לדין, ואם הוא מטעם ביטול תורה, מה שייך זה לענין דין ת"ח לגבי ליטרא דדהבא ולענין אבידה בטביעות עין ועוד, וכן מוכח דהא הרמב"ם בהל' ת"ת פ"ו כלל דין קדימה לדין עם דין ישיבה בדין, ומה שייך זה לענין ביטול תורה, ועוד דבגמ' בב"ב (דף כב.) מבואר שדין קדימה לת"ח למכור סחורתו ראשון, אינו מן הדין אלא לפנים משה"ד, ולד' רבינו שהוא מטעם ביטול תורה, הרי זהו עשה דכבוד תורה, וצ"ע. ומה שהביא רבינו להלן שכ"כ הרא"ש בנדרים שהוא כדי שלא יבטל מלמודו, נראה דאי"ז הטעם שם, אלא דהרא"ש כתב כן משום דבגמ' שם איתא דהת"ח רשאי לחבוע שיקדימו את דינו, ועי' צ"ע דאי משום כבוד התורה היאך יתבע כבודו כפיו, ועי' כתב הרא"ש דמטעם ביטול תורה יכול לדרוש כן, אבל ודאי אי"ז עיקר הטעם, אלא הטעם שיש להקדים דינו הוא מפני כבוד ת"ח, ודו"ק. ועי' במרומי שדה שם. והנה מה שכתב רבינו עוד דהכא ל"ש דין קדימה מטעם דאי"ז דבר שבקדושה, צ"ע

כהנים דאין נגדיהם עליהם היינו אין ראוי לנגדיהם⁷, אבל לרמז⁸ קשיא. ולפי מש"כ ניחא דכל הקדושה הוא מצלי לנטל מלמודו, וכ"כ הרא"ש בפירושו לנדרים (שם), ע"ש.

מידו י"ל ג"כ הטעם דלכך לא כתבו מחברים הקדמת כהנים, דאין כהנים כהני יחוס רק כהני חזקה וכמש"כ מהר"י וי"ל והמג"א (שם). ומה דהקשה הרצ בעל חות יאיר בהשמטה (בתשו' סי' קסו) הא סוקלין על החזקה (קידושין פ.), וא"כ מאי שנא כהני יחוס או כהנים חזקה, ע"ש. ולק"מ דהא בגמ' (שם ע:) העיד דד' אלפים עבדים נתערכו נכהנים, ואליהו נא לטהר בני לוי כמבואר בגמ' דפרק עשרה יוחסין (ע"א). ורמז"ס סוף הל' מלכים (פ"ג ה"ג), ואם כן צרור דיש בהן מהתערבות דאל"כ מה צריך לירוק, וא"כ אימרת חזקה דהא הו"ל זהו אינשי דליכא כהני, וא"ש⁸. אך מכל מקום הרמז"ס שהציא אפילו הלכתא למשיח סבירא ליה כמש"כ, ודו"ק.

והנה בתשובת חות יאיר הנ"ל דעת השואל דכל הקדימות הללו הכל אמורים בתוצע, אבל נתצע לא, כי מה תועלת יש לו בהקדמה, ודעת הרצ בעל חו"י ס"ל דאף לנתצע יש תועלת בזילתא דדי דינא וכלוי זמן בהמתנה. ובתשובת שבות יעקב סי' קמ"ד הסכים לשואל, והציא ראייה מלשון רש"י יצמות דף ק' (ע"א ד"ה גזר) דמקדמינן לאשה מאיש, פירש רש"י שהיא תוצעת בעל דינה. ומלבד שהוא דקדוק קליש כנראה שם, אף גם עדיין י"ל בת"ח שיש בו ציטול תורה כמש"כ לעיל בשם ריטב"א, אף ת"ח הנתצע יש לו קדימה משום ציטול תורה.

אמנם נראה לענ"ד ראייה מהך דשבוט (ג.) דשלח ליה עולא חצריו עמימי בתורה וכו', למה נ"מ [ומשני] לאקדומיה אי נמי לשואל, ופירשו התוס' (שם: ד"ה אי נמי) בשם ר"ת דשכנגדו היה גם כן ת"ת, ולכן שלח ליה לשואל שיהיו שניהם בגדר אחד, ע"ש. וזה צרור דלא יחלקו הנך תרמי למשרי תיגרר או לשואל במציאות איך היה מעשה, דגמ' מעשה ידע וחזי איך היה אם שכנגדו היה ת"ת או לא, רק גמ' קאמר ככוונתו, או שהיה צעיל קדימה, או אם יקרה במשפט שואל צעיל כך שלח ליה, אבל צנוף הדבר לא יתכן שיש בגמ' ספק, ואם כן קשה מה צורך לשלח ליה שהוא ת"ת צעיל הקדמה, הא בלא"ה יש קדימה מפני ת"ת שכנגדו, ועכ"ל דכשנגדו היה נתצע, ולנתצע אין משפט קדימה וא"ש.

והא דהקשו התוס' שם (ד"ה למאי) דהוה מצי למימר להפוכי בזכות. ולא קשה הא אף שכנגדו הוא ת"ת, די"ל דקושיית התוס' לשיטת רש"י דלא ס"ל שהיה שכנגדו ת"ת, או שלא יהפך בזכות הנתצע שהוא ת"ת, ושלח ליה שהוא גם כן ת"ת, ואם כן מוזרים שניהם להיות שוים. וזה יש אפשר ליישב קושיית הריטב"א (כמוצא קו. והו' לעיל סק"ב) דהקשה הא הוי סמיכת טענה, דכשני ת"ת לא שייך סמיכת טענה, ידיע הנתצע ת"ת שיש לחלוק כבוד לתורה, וא"ע.

משפט יהונתן

(י) והרי הדברים מסורים⁹. פירוש אם מרגיש הדין בלבו שיש כאן צד רמיה, לא יתנצל לומר אני מרגיש רמיה וחושב אני שהדברים כהוייתן, כי בוחן לבבות יביאו במשפט על כל דבר נעלם שהבחין שיש בו רמיה ומ"מ למראה עינו שפט, סמ"ע (סקי"א).

(יא) וכשהיה רואה הרא"ש וכו'. הקשה הסמ"ע (סקי"ב) הא לעיל אמר וידון אותו מי שלבו שלם, ואיך כתב שאין לשום דין להשתדל בזה, והטור (סעי' ג) באמת היה גירסא שלו ידונו מלכו של עולם, אבל לגירסת השו"ע קשה. ונראה לומר אם דין מומחה ומובהק בדורו מסתלק, מי הוא אשר יעזי ויאמר לבבי יותר שלם ורך לברר האמת מהשקר וערמה, והוא עזות וחוצפא ויהורא, ולכן אין רשות לדיין לדון בזה, וזהו בענין הרא"ש שהיה שלם ומובהק בדורו ורב רבנן, וא"כ יפה היה כותב שאין רשות לדיין לדון, אבל דין פשוט שאין מפורסם ומובהק בדורו, אם מסלק עצמו, ובא רעהו הגדול ממנו וחקרו היטב ואומר זך לבבי לדון בזה, מהיכי תיתי לא ידון, ולכן נאמר והדבר מסור ללב דהיינו מי שלבו יותר שלם יוכל לדון, ותלוי בזכות הלב ובחינת השכל.

(יב) אבל אם הנתבע רמאי. דין זה כתב הר"ם והרא"ש (סנהדרין בענין הרא"ש שהיה שלם ומובהק בדורו ורב רבנן, וא"כ יפה היה כותב שאין רשות לדיין לדון, אבל דין פשוט שאין מפורסם ומובהק בדורו, אם מסלק עצמו, ובא רעהו הגדול ממנו וחקרו היטב ואומר זך לבבי לדון בזה, מהיכי תיתי לא ידון, ולכן נאמר והדבר מסור ללב דהיינו מי שלבו יותר שלם יוכל לדון, ותלוי בזכות הלב ובחינת השכל.

(יג) אבל אם הנתבע רמאי. דין זה כתב הר"ם והרא"ש (סנהדרין בענין הרא"ש שהיה שלם ומובהק בדורו ורב רבנן, וא"כ יפה היה כותב שאין רשות לדיין לדון, אבל דין פשוט שאין מפורסם ומובהק בדורו, אם מסלק עצמו, ובא רעהו הגדול ממנו וחקרו היטב ואומר זך לבבי לדון בזה, מהיכי תיתי לא ידון, ולכן נאמר והדבר מסור ללב דהיינו מי שלבו יותר שלם יוכל לדון, ותלוי בזכות הלב ובחינת השכל.

8. עי' עוד מש"כ רבינו בפלתי (סימן ס"א סק"י) דלכן אין מהדרים בזה"ז לקיים המתנות כהונה כראוי, הואיל ואין לנו כהן ידוע ומיוחד רק כהני חזקה וכמש"כ כאן, יע"ש. וכ"כ בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' צג), והוכיח כן מדברי התוס' בקידושין דף סט: דפירשו הא דאמר' בגמ' שם דריע חזקתיהו, משום שלא מצאו כתב יחוסם, ולכן כהני דידן שאין להם כתב יחוס, הוי כהנים רק מטעם חזקה והוי ספק כהנים, ע"ש. וע"ע מש"כ בזה בארוכה בספר חזקה רבה (תאור"ת הלכה מב), ושם נקט דאף כהני דידן הרי הם כהנים גמורים, אף שזה רק מדין חזקה, וע"ע בשו"ת כנסת יחזקאל (סימן נו) ובשו"ת חוט השני (סימן י"ז) מש"כ בזה, יע"ש.

7. עי' שואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סי' טז) שג"כ כתב חילוק זה, דאף למ"ד דוקדשתו הוי דאורייתא, הוא דוקא בזמן ביהמ"ק שהיה ראוי לעבודה, וכ' לדייק מלשון הרמב"ם הל' כלי המקדש הנ"ל שכתב להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן וכו', הרי דעיקר המצוה היא בשביל הקרבת הקרבן, אבל בזה"ז אינו אלא מדרבנן, יע"ש. אכן מדברי החינוך (מצוה רסט) מבואר לא כן, שכתב ג"כ דוקדשתו הוי דאורייתא, וכ' בסו"ד שמצוה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן, יע"ש. הרי דס"ל שגם בזה"ז הוי דאורייתא, ועי' ג"כ בשו"ת הריב"ש הנ"ל דמבואר ג"כ להדי' כן. וע"ע בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' ריד) ובשו"ת מהר"ם שי"ק (או"ח סי' גט ס), ע"ש.

7. עי' שואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סי' טז) שג"כ כתב חילוק זה, דאף למ"ד דוקדשתו הוי דאורייתא, הוא דוקא בזמן ביהמ"ק שהיה ראוי לעבודה, וכ' לדייק מלשון הרמב"ם הל' כלי המקדש הנ"ל שכתב להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן וכו', הרי דעיקר המצוה היא בשביל הקרבת הקרבן, אבל בזה"ז אינו אלא מדרבנן, יע"ש. אכן מדברי החינוך (מצוה רסט) מבואר לא כן, שכתב ג"כ דוקדשתו הוי דאורייתא, וכ' בסו"ד שמצוה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן, יע"ש. הרי דס"ל שגם בזה"ז הוי דאורייתא, ועי' ג"כ בשו"ת הריב"ש הנ"ל דמבואר ג"כ להדי' כן. וע"ע בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' ריד) ובשו"ת מהר"ם שי"ק (או"ח סי' גט ס), ע"ש.

8. עי' עוד מש"כ רבינו בפלתי (סימן ס"א סק"י) דלכן אין מהדרים בזה"ז לקיים המתנות כהונה כראוי, הואיל ואין לנו כהן ידוע ומיוחד רק כהני חזקה וכמש"כ כאן, יע"ש. וכ"כ בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' צג), והוכיח כן מדברי התוס' בקידושין דף סט: דפירשו הא דאמר' בגמ' שם דריע חזקתיהו, משום שלא מצאו כתב יחוסם, ולכן כהני דידן שאין להם כתב יחוס, הוי כהנים רק מטעם חזקה והוי ספק כהנים, ע"ש. וע"ע מש"כ בזה בארוכה בספר חזקה רבה (תאור"ת הלכה מב), ושם נקט דאף כהני דידן הרי הם כהנים גמורים, אף שזה רק מדין חזקה, וע"ע בשו"ת כנסת יחזקאל (סימן נו) ובשו"ת חוט השני (סימן י"ז) מש"כ בזה, יע"ש.

פ"ד סי' א) לתוך קושית התוס' (שם לב: ד"ה כאן) דבפרק אחד דיני ממונות (שם) אמרינן דבדין מרומה צריך דו"ח, ואילו במס' שבועות (ל:): אמרי' מדבר שקר תרחק היינו דין מרומה, ותירצו לחלק בין תובע לנתבע, דאם יסתלק הדיין בדין מרומה של הנתבע יהיה

חוטא נשכר. ואילו מדברי הרמב"ם (פכ"ד מסנהדרין ה"ג) נראה דס"ל תירוצ' אחר, דלכתחילה צריך דו"ח לברר הדבר, ואם אחרי החקירה ודרישה נתברר לו שהדין מרומה יסלק עצמו. וא"כ המחבר בסעיף ג' העתיק לשון הרמב"ם, לא היה לו להעתיק בסעיף ד' דינו של הר"ם והרא"ש. ואפשר דס"ל למחבר דשניהם אמת בסברא, אף שאין לדין אחד מהם ראיה מקושיא הג"ל, מ"מ שניהם מסתברי בסברא, סמ"ע (סקט').

(יג) באומדנא דמוכח וכו'. וכן אם אין הנתבע רוצה להשיב לדיין על כל דבר שחוקר אותו, ודאי רמאי הוא, ויכול לפסוק לו כאילו השיב לו ונתברר השקר, כ"כ הרא"ש בתשובה (כלל קו אות ו). הביאו סמ"ע (סקי"ג) ושו"ך (סקט').

(יד) ומשרבו בתי דינים וכו'. אבל מ"מ יש לדון ע"פ האמת שנתאמת לו ולא עפ"י הטענות המכחישות האמת, מהרי"ק (שורש קיח) והביאו הסמ"ע (סקט"ו). (טו) וכן אין מוציאים מהיתומים. הוא הדין הנאמר לקמן בסי' רצ"ז דמי שמת ונמצא בעזבונו כלי כסף דלא אמיד ביה, ובא אחד וטען שהפקידו בידו ונתן

סימנים, והוא לא רגיל בבית זה שמת עד דנימא דראה בהכלי הסימן, מחזירין למפקיד עפ"י אומדנא, זהו מדינא דגמ', אבל עכשיו שנתמעטו הלבבות אין מחזירין בזה. וכתב הסמ"ע (סקט"ו) הואיל והרי"ף והרא"ש הם העתיקו הך דינא דלעיל, ש"מ דקאי להלכתא אף בזמן הזה. ולכך תמה על הרמ"א שהשמיט דעתם ולא כתב וי"א. ונראה ליישב דס"ל לרמ"א דלכך הביאו הרא"ש ויתר פוסקים שהיו אחרי הרמב"ם, לא שיחלקו אהרמב"ם בזה, מה

שהעיד שהיה בזה הסכמת חכמי דור ותקן לצורך שעה, רק אף לרמב"ם אי עשה הדיין כן והוציא מיד יתומים, אין כאן טעות לא בדבר משנה ולא בשיקול הדעת, וקם דינא, ופטור הדיין כי כתורה עשה כפי הנאמר בגמרא אף שהסכימו שלא לעשות. ולכך הביאו הרא"ש כי על כל פנים נפ"מ לדינא אף בזה"ו.

ובהכי נחא דפסק הרמב"ם גופיה בפ"א מהלכות נחלות (ה"א) דאין להלוות מעות יתומים על כלי שיש בו סימן דלמא שכיב הלוה והוא לא אמיד ויבא אחר ויטלנו בסימן, ולא כתב דבזה"ז יש להלוות, דהא עכשיו אין דנין דין זה, ואין נותנים לזה דנתן סימן באומד (ועיין לקמן ס"ס רצ"ז). ולפמ"ש נחא דכיון דאי עשה הדיין כן והוציא, מה שעשה עשה, אין לנו לסמוך בשל יתומים על זה, וחוששין לכך כי לכל החששות חוששין בשל יתומים וא"ש.

(טז) שאחד גוזל חבריו ולא יוכלו להוציאו ממנו בדין וכו'. פירוש דשורת הדין לשלם, רק לרוב אלמותו א"א להוציא, או שעושה דחיות מבלי לירד לדון עם שכנגדו, ואם תנשא לאחר יהיה אחר כך קשה להוציא כמו שהיה עובדא בתשובת פסקי מהרא"י סי' ר"ס ורס"א, ע"ש. וע"ז עבדינן לכך, אבל אם א"א להוציא מחמת שאין ביד ב"ד לברר, כי אין לנו כת לפסוק אומדנא וכמש"כ הרמב"ם, פשיטא דאין לו לעשות כזה למחות מבלי להנשא וכל כיוצא בזה, דאין לך כפייה גדולה מזה, וא"כ היינו שב"ד מוציאים באומדנא, וכמש"כ הרא"ש (ב"ק פ"א סי' כ) גבי דיני קנסות דלא משמתינן בזה"ז דהיינו מוציאים בדין, ומכ"ש באופן זה דהוא יותר חמור משמתא¹⁰.

טז (א) אמר אחד מבעלי הדין וכו'. הן תובע והן נתבע, וכן אם נתבע נתחייב שבועה והתובע מבקש זמן, נותנים לו זמן ל' יום, והיינו בזילי נכסי דנתבע, אבל אי לא זילי

סימן טז

כמה זמן נותנים להביא ראיה ודין הפללת חרם

ובו ה"ם

א (א) אמר אחד מבעלי הדין יש לי עדים להביא

משפט יהונתן

ואי"ז קריי כפייה, ועי' בשו"ת מהרש"ם ח"ב סו"ס רכ"ו. ויש שרצו להוכיח מכאן דס"ל לרבינו דשפיר הוי אונס בזה"ז וכמש"כ המהר"י בן לב (ח"ב סי' י"ח) דבזה"ז יותר קשה ההרחקה, יעו"ש. [וע"ע בחו"א אה"ע סי' קח סק"ד מה שתמה ע"ד המהר"י בן לב דלא נתפרש מאי שנא האידנא מימי ר"ת יעו"ש].

9. עי' מש"כ ע"ד רבינו באמרי בינה (הל' דיינים סי' כ"ד) יעו"ש.
10. באחרונים דנו אמאי לא פירש רבינו ד' המהרא"י כפשוטם דלכן שרי לאוסרו להנשא, ומשום דלא הוי אלא בגדר מניעת טובה בעלמא, ולא חשיב אונס בגט, וכמש"כ הב"י אה"ע סי' קל"ד לענין הרחקה דר"ת בגט דאינה אונס